

Kronika

UZ DVADESETU OBLJETNICU
PODRUŽNICE

U 2016. navršava se dvadeset godina od osnutka Podružnice za povijest Slavonije, Srijema i Baranje Hrvatskoga instituta za povijest. Niz institucionalnih koraka kojima je Podružnica utemeljena bio je izvršen tijekom 1996. godine,¹ a među njima ključno je bilo potpisivanje ugovora o financiranju te nove regionalne znanstvene jedinice koje se zbilo 21. lipnja 1996. u Slavonskom Brodu. Obveze da se financijski, kao i adekvatnim prostorom za rad, omogućiti funkcioniranje Podružnice prihvatili su tada Ministarstvo znanosti i tehnologije, Brodsko-posavska županija i Grad Slavonski Brod, a to su u ime tih tijela državne vlasti odnosno jedinica lokalne samouprave potpisali ministar Ivica Kostović te župan Antun Pitlović i gradonačelnik Mato Vukelič. Jednako je važna za organizaciju nove znanstvene jedinice kao institutske sastavnice bila Odluka o osnivanju Podružnice koju je malo ranije, 4. lipnja 1996, na temelju prijedloga i zalaganja tadašnjeg ravnatelja Instituta Mirka Valentića, donijelo Upravno vijeće Hrvatskog instituta za povijest pod predsjedanjem Franje Šanjeka. Podružnica je do danas ostala jedina dislocirana sastavnica Hrvatskog instituta za povijest.

Na temelju Ugovora od 21. lipnja 1996, uspostavljeno je redovito financiranje rada Podružnice s jedne strane od Ministarstva znanosti (u većem udjelu), a s druge od Brodsko-posavske županije i Grada Slavonskog Broda (u manjem udjelu). Prostor za rad Podružnice osiguran je u zgradi u Starčevićевой ulici 8 koja je vlasništvo Grada Slavonskog Broda, koji je taj prostor po istom Ugovoru dao Podružnici na korištenje. Prostor kojim raspolaže Podružnica sastoji se sada od uredskih prostorija, knjižnice, čitaonice, depoa i pomoćnih prostorija na prvom katu i u potkrovlju zgrade u Starčevićевой 8.

Treba i u ovoj prilici spomenuti da je osnutku Podružnice prethodilo pripremno razdoblje u kojem su, osobito intenzivno 1994. i 1995, vođeni razgovori i razmatrani prijedlozi o takvoj inicijativi u Zagrebu, Slavonskom Brodu, Osijeku i nekim drugim slavonskim gradovima. U to je vrijeme inicijalna jez-

¹ Podroban prikaz tog procesa i njegovih širih okolnosti dao je Mato Artuković, „Proslov: Pet godina Hrvatskog instituta za povijest, Zagreb – Podružnice za povijest Slavonije, Srijema i Baranje u Slavonskom Brodu“, *Scrinia Slavonica* 1 (2001), 7-13; Mato Artuković, „Uz desetu obljetnicu Podružnice za povijest Slavonije, Srijema i Baranje Hrvatskog instituta za povijest“, *Scrinia Slavonica* 6 (2006), 9-12.

gra buduće Podružnice zapravo već počela djelovati u okviru Muzeja Brodskog Posavlja kao poseban Odsjek za povijesna istraživanja (osnovan odlukom Skupštine općine Slavonski Brod od 27. prosinca 1991). Osnutku regionalne podružnice Hrvatskog instituta za povijest upravo u Slavanskom Brodu pogodovale je i činjenica da je tu do 1991. djelovao Centar za povijest Slavonije i Baranje (osnovan 1961. kao ideološki čvrsto ukalupljen Centar za izučavanje radničkog pokreta i NOP-a). Najprije spomenuti Odsjek za povijesna istraživanja, a zatim i Podružnica, mogli su tako naslijediti prostore za rad i knjižnicu toga Centra, ugašenog u rujnu 1991. odlukom Skupštine općine Slavonski Brod i Ministarstva znanosti i tehnologije. Osim prostora i druge infrastrukture, Centar je budućoj Podružnici zapravo ostavio i početnu istraživačku jezgru. Četiri znanstvenika koji su u 1980-ima radili u Centru za povijest Slavonije i Baranje, Ivan Jelić, Dragiša Jović, Mato Artuković i Josip Kljajić, zaposlili su se kao istraživači u Podružnici i u njoj radili od njenih početaka. Među njima je osobito Mato Artuković bio *spiritus movens* i odigrao ključnu i nezamjenjivu ulogu u naporima da se u Slavanskom Brodu osnuje nova regionalna istraživačka ustanova koja će se baviti poviješću hrvatskih sjeveroistočnih i podunavskih pokrajina. Nakon osnutka Podružnice postao je njezinim prvim voditeljem ili predstojnikom i na tom je čelnom mjestu ostao do kraja 2011.

Tijekom prvih dvadeset godina rada (dakle u razdoblju od lipnja 1996. do lipnja 2016), u Podružnici je, duže ili kraće vrijeme, radilo ukupno 30 istraživača, u različitim modalitetima koje predviđa suvremeni sustav javne znanosti u Hrvatskoj – kao znanstvenici, znanstveni novaci i stručni suradnici u znanosti.² Neki su tu zaposleni od početaka ili ranih godina do danas, a drugi su na radnom mjestu u Podružnici proveli tek po nekoliko godina (u jednom slučaju i kraće), da bi potom znanstvene karijere nastavili na drugim, u pravilu visokoškolskim ustanovama u Hrvatskoj. Dvojicu vrijednih članova Podružnica je izgubila zbog prerane smrti: to su Ivan Jelić (1947-2008) i Josip Kljajić (1960-2004).

Svi istraživači u Podružnici specijalizirani su za bavljenje određenim povijesnim razdobljima. Na temelju takve specijalizacije formiraju se koherentni istraživački timovi koji, u pravilu, surađuju pri izvedbi kronološki i tematski zaokruženih istraživačkih projekata. Istraživački interesi grupiraju se unutar

² To su poimence (uz naznaku razdoblja rada u Podružnici): Mato Artuković (1996-), Ivan Jelić (1996-2008), Josip Kljajić (1996-2004), Stanko Andrić (1996-), Zlata Živaković-Kerže (1996-), Mica Orban Kljajić (1996-), Dragiša Jović (1997-2000), Marija Karbić (1997-), Snježana Ružić (1997-2006), Damir Matanović (1997-2008), Milan Vrbanus (1998-), Robert Skenderović (1998-), Dinko Župan (1998-), Vijoleta Herman Kaurić (1998-2010), Zdenka Rakičić Friedrich (2000-2006), Suzana Leček (2001-), Šimun Penava (2001-), Ivica Miškulin (2002-2011), Petar Bašić (2002-2010), Mario Kevo (2002-2012), Marijan Šabić (2003-), Vjeran Kursar (2004), Branko Ostajmer (2006-2012), Miroslav Akmadža (2008-), Tatjana Melnik (2008-), Dino Mujadžević (2008-2013), Mladen Barać (2009-2015), Aleksandra Koprivčević (2009-2013), Josip Parat (2015-), Anđelko Vlašić (2016-).

uobičajenih kronoloških cjelina: Stari vijek, Srednji vijek, Rani novi vijek I (osmansko razdoblje, 16-17. stoljeće), Rani novi vijek II (18. stoljeće), 19. stoljeće, 20. stoljeće. (Uobičajena cjelina Rani novi vijek podijeljena je na dvije manje, s obzirom na povijesnu specifičnost istočnohrvatskih krajeva kojima se Podružnica bavi.)

Dosadašnje dvadesetogodišnje iskustvo pokazuje da je najbolje ekipirana bila skupina istraživača koji se bave 19. stoljećem, a nakon nje ona za 20. stoljeće. Pritom treba naglasiti da je fluktuacija istraživačkog osoblja bila osobito izražena u skupini koja se bavi poviješću 20. stoljeća. Relativno je zadovoljavala i popunjenost istraživačkih skupina koje se bave srednjim vijekom i 18. stoljećem. Najtežim se zadatkom pokazalo osigurati u Podružnici specijaliste za antičku povijest i za povijest osmanskog razdoblja (16. i 17. stoljeće). Zbog različitih razloga, koji se više tiču ukupnoga stanja u hrvatskoj historiografiji negoli jedne regionalne istraživačke jedinice, Podružnica je za ta dva razdoblja dosad uspijevala osigurati vlastite istraživače samo povremeno i na kraći rok.

U ovom trenutku (rujan 2016), u znanstvenom pogonu Podružnice zaposleno je ukupno 14 osoba: 9 stalno zaposlenih znanstvenika, 1 znanstveni novak, 1 poslijedoktorand i 3 stručna suradnika koji rade „u sustavu znanosti“. Od toga su znanstveni novak, poslijedoktorand i jedan stručni suradnik zaposleni po ugovorima na određeno vrijeme, koji će isteći u kratkom ili vrlo kratkom roku.

Veliki uspjeh predstojničkog razdoblja Mate Artukovića bilo je uspostavljanje cjelovite stručne i pomoćne službe u Podružnici, bez koje ova istraživačka ustanova, s obzirom na svoje specifičnosti, ne bi mogla funkcionirati. Potpuno ekipirana stručna služba u Podružnici uključuje pet zaposlenika: tajnicu, računovotkinju, knjižničarku, stručnog suradnika za izdavaštvo i promidžbu te domara. Treba i u ovoj prilici, u vremenu kada se puno govori o svakojakim racionalizacijama, „autorsinzima“ i sličnom, naglasiti da bez tih zaposlenika, svedena samo na svoj znanstveni dio, Podružnica ne bi postojala kao održiva i produktivna istraživačka jedinica.

Kao i kod drugih sličnih ustanova u humanističkim znanostima, u radu Podružnice mogu se razlučiti četiri osnovna aspekta – znanstveno-istraživački, organizacijski, izdavački i popularizacijsko-edukacijski. O te četiri glavne sastavnice djelatnosti Podružnice treba kao najbitnije reći sljedeće:

1. Znanstveno-istraživački rad i objavljivanje njegovih rezultata. To je temeljna djelatnost Podružnice i svakog znanstvenog instituta. Istraživači u Podružnici bave se individualnim i timskim istraživačkim radom, pretežno u okvirima istraživačkih projekata ugovorenih s Ministarstvom znanosti, odnosno, u novije vrijeme, Hrvatskom zakladom za znanost. Povjesničari uglavnom istražuju u arhivima i knjižnicama, nastojeći utvrditi i formulirati nove činjenice i rekonstruirati ili (re)interpretirati odabrane segmente prošlosti. Svoje radove, knjige i članke, objavljuju na hrvatskom i drugim jezicima, u domaćim i inozemnim publikacijama. Dio tih radova istraživači prethodno izlažu na znanstvenim skupovima u Hrvatskoj i izvan nje. Vrijednost radova mjeri se zahtjevnosću publikacija u kojima su objavljeni, citiranošću u radovima drugih autora i trajanjem njihove korisnosti i zanimljivosti za znanstvenu zajednicu i širu kulturnu javnost. Kako bi se lakše na jednom mjestu sagledala znanstvena produkcija istraživača zaposlenih u Podružnici, priredili smo i proljetos objavili *Bibliografiju znanstvenog rada Podružnice za povijest Slavonije, Srijema i Baranje Hrvatskog instituta za povijest 1996.-2015.* (prir. Marijan Šabić).

2. Organizacija znanstvenog rada. Odvija se kroz osmišljavanje i organizaciju znanstvenih i stručnih skupova te različitih istraživačkih projekata, na kojima se osim znanstvenika iz Podružnice i njezina matičnog Instituta okupljaju povjesničari i znanstvenici drugih disciplina iz drugih domaćih i inozemnih ustanova.

Od osnutka Podružnice, njezini znanstvenici vodili su i realizirali istraživačke projekte ugovorene s Ministarstvom znanosti i tehnologije, odnosno Ministarstvom znanosti, obrazovanja i sporta. Po nekoliko tematski i kronološki definiranih projekata ostvareno je u svakom projektnom ciklusu koji se od tada odvijao (projekti ugovoreni 1997, 2002. i 2007). Tako se, u posljednjem takvom ciklusu, do kraja 2013. u Podružnici provodilo pet znanstveno-istraživačkih projekata koji su 2007. ugovoreni s Ministarstvom (tzv. z-Projekti). To su bili sljedeći projekti: “Slavonija, Srijem i Baranja od kasne antike do osmanskog doba” (voditelj dr. sc. Stanko Andrić); „Društvena i gospodarska povijest Slavonije od 1699. do 1868.: putevi modernizacije“ (voditeljica dr. sc. Zlata Živaković-Kerže); „Slavonija, Srijem i Baranja 1860-1945: politika, društvo, kultura“ (voditelj dr. sc. Mato Artuković); “Oblikovanje hrvatskoga kulturnog i socijalnog identiteta 1900-1990.” (voditeljica Suzana Leček); “Hrvatski demokratski pokret, velikosrpska agresija i Domovinski rat” (voditelj dr. sc. Miroslav Akmadža). Svi osim projekta dr. Leček bili su uključeni u

znanstveni program Podružnice pod naslovom “Povijest Slavonije, Srijema i Baranje od srednjeg vijeka do kraja 20. stoljeća”.

Počevši od 2014. javna znanstvena istraživanja u Hrvatskoj financiraju se primarno putem Hrvatske zaklade za znanost, a karakterizira ih, uz ostalo, bitno veća kompetitivnost, odnosno manji broj ugovorenih projekata. Od 1. lipnja 2015. Podružnica izvodi vlastiti istraživački projekt ugovoren sa Zakladom, pod naslovom „Od prašuma do oranica: povijest antropizacije šuma u Slavoniji od srednjeg vijeka do početka 20. stoljeća“ (voditelj dr. sc. Robert Skenderović). Osim na tom projektu, pojedini znanstvenici iz Podružnice članovi su timova i triju drugih istraživačkih projekata koje je sa Zakladom ugovorio Hrvatski institut za povijest (počevši od 2014. i 2015).

Već i prije osnutka Podružnice, Odsjek za povijesna istraživanja u sklopu Muzeja Brodskog Posavlja sudjelovao je 1994. i 1995. u organizaciji nekoliko simpozija. Odsjek je tako bio uključen u Znanstveni skup o Slavanskom Brodu u povodu 750. obljetnice prvoga pisanog spomena imena Broda, koji je održan 13-14. listopada 1994. u suorganizaciji s Hrvatskom akademijom znanosti i umjetnosti i Gradom Slavonskim Brodom. (Zbornik radova toga skupa objavljen je 2000. u suizdanju Podružnice i Muzeja Brodskog Posavlja.) Odsjek je 22. rujna 1995. sudjelovao u organizaciji znanstvenog kolokvija o dr. Josipu Gunčeviću. (Izlaganja s tog skupa nisu sabrana u tiskani zbornik.) Napokon, Odsjek je s HAZU i s Hrvatskom franjevačkom provincijom sv. Ćirila i Metoda suorganizirao i Znanstveni skup o Marijanu Jaiću, održan 9-10. studenoga 1995. (Zbornik skupa objavljen je 1998. u suizdanju Podružnice s HAZU i Franjevačkim samostanom u Slavanskom Brodu.)

Od svoga osnutka 1996. do danas Podružnica je kao organizator ili suorganizator održala deset³ znanstvenih skupova:

1. *Matija Mesić – prvi rektor Sveučilišta u Zagrebu*, u povodu 170. obljetnice njegova rođenja; Zagreb – Slavonski Brod, 6-9. studenoga 1996. (suorganizator: Sveučilište u Zagrebu; zbornik objavljen 1997);

2. *Vjekoslav Klaić – život i djelo*, u povodu 150. obljetnice rođenja i 70. obljetnice smrti; Slavonski Brod – Garčin, 6-7. studenoga 1998. (suorganizator: Sveučilište u Zagrebu; zbornik objavljen 2000);

3. *Znanstveni skup o Ivanu Velikanoviću*, Slavonski Brod, 21-22. studenoga 2003. (suorganizatori: HAZU i Hrvatska franjevačka provincija sv. Ćirila i Metoda; zbornik objavljen 2006);

³ U taj broj nije uračunat *Znanstveni kolokvij Donji Miholjac 1057-2007.*, koji je Podružnica suorganizirala 14. rujna 2007. u Donjem Miholjcu na poziv tamošnje gradske uprave. Na tom su skupu izlagali samo znanstvenici iz Hrvatskog instituta za povijest pa on nije tipičan za skupove u organizaciji Podružnice, premda je i s njega objavljen zbornik radova. Osim toga, iste 2007. godine Podružnica je bila suorganizator većeg znanstvenog skupa (*Franjevci u Slavanskom Brodu*).

4. *Znanstveni skup Franjevci u Slavonskom Brodu*, u povodu 300. obljetnice utemeljenja broskog samostana i 500 godina djelovanja franjevac; Slavonski Brod, 27. listopada 2007. (suorganizator: Franjevački samostan u Slavonskom Brodu; zbornik objavljen 2012);

5. *Znanstveni skup o Andriji Torkvatu Brliću*; Slavonski Brod, 14. studenoga 2008. (zbornik objavljen 2012);

6. *Znanstveni skup o fra Antunu Bačiću*; Slavonski Brod – Našice, 14-15. travnja 2010. (suorganizatori: Hrvatska franjevačka provincija sv. Ćirila i Metoda, Zavičajni muzej Našice i Gradska knjižnica Slavonski Brod; zbornik objavljen 2013);

7. *Josip Matasović i paradigma kulturne povijesti*; Slavonski Brod, 23-24. studenoga 2012. (suorganizatori: Hrvatski državni arhiv, Društvo za hrvatsku povjesnicu i Gradska knjižnica Slavonski Brod; zbornik objavljen 2013);⁴

8. *Rijeka Sava u povijesti*; Slavonski Brod, 18-19. listopada 2013. (suorganizator: Gradska knjižnica Slavonski Brod; zbornik objavljen 2015);

9. *Franz Vaniček i vojnokrajiška historiografija*; Slavonski Brod, 23-24. listopada 2014. (suorganizatori: Odsjek za povijest Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Zagrebu i Gradska knjižnica Slavonski Brod; zbornik skupa je u pripremi);

10. *Slavonske šume kroz povijest*; Slavonski Brod, 1-2. listopada 2015. (suorganizatori: Hrvatsko šumarsko društvo i Gradska knjižnica Slavonski Brod; zbornik skupa je u pripremi).

3. Znanstveno izdavaštvo. Podružnica od svojih početaka nastoji razvijati raznovrsnu izdavačku djelatnost na historiografskom području, ponajprije u vezi s regionalnim povijesnim temama. Prvo izdanje Podružnica je objavila u godini svoga osnutka, 1996. To je bila knjiga pretisaka triju ključnih radova Matije Mesića, značajnoga hrvatskog povjesničara rodom iz Slavonskog Broda, naslovljena *Hrvati na izmaku srednjega vijeka*. Osim vlastitoga znanstvenog časopisa, Podružnica je od 1996. do 2015. objavila ukupno 90 naslova, odnosno 106 svezaka knjigâ. Od spomenutog broja knjižnih naslova Podružnica je samostalno objavila njih 32 (ili 36 %), a ostale je izdala u suradnji sa sunakladnicima različitih vrsta (znanstvene i visokoškolske ustanove, arhivi, muzeji, crkvene ustanove, udruge, poduzeća).

Podružnica je od početka ustanovila svoju okvirnu biblioteku, naslovljenu *Bibliotheca Croatica: Slavonica, Sirmiensa et Baranyensia*, unutar koje su

⁴ Počevši od skupa o Josipu Matasoviću, Podružnica redovito svake godine održava jedan znanstveni skup.

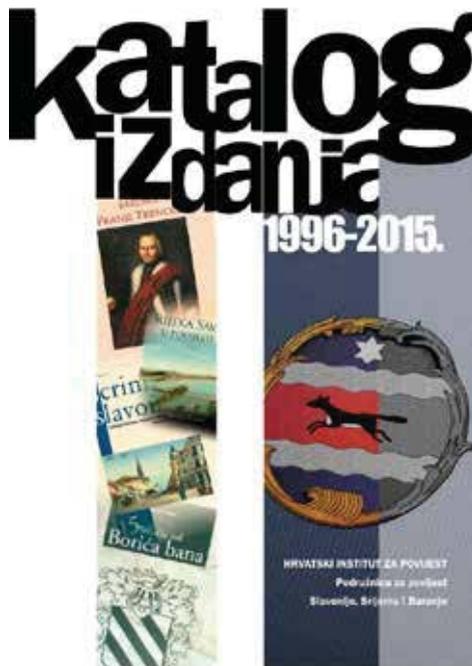
izdanja podijeljena na više nizova: Studije, Posebna izdanja, Izvori, Rukopisi, Pretisci, Mala biblioteka, Mala biblioteka izvora, te tematski definirani nizovi Etničke teme, Drugi svjetski rat – Dokumenti, Hrvatski demokratski pokret i Domovinski rat, i Hrvatski demokratski pokret i Domovinski rat – Dokumenti.

Osim knjižnih izdanja, Podružnica je 2001. pokrenula i znanstveni časopis *Scrinia Slavonica* (Godišnjak Podružnice za povijest Slavonije, Srijema i Baranje Hrvatskog instituta za povijest), koji otada redovito izlazi u jednom svesku godišnje. Od 2005. časopis je indeksiran u specijaliziranoj međunarodnoj računalnoj bazi podataka *Historical Abstracts*. Također od 2005., zastupljen je u međunarodnoj internetskoj biblioteci za humanističke i društvene znanosti CEEOL (*Central and Eastern European Online Library*). Od 2008. časopis je registriran i u Europskom referentnom indeksu za humanističke i društvene znanosti ERIH. Od 2011. godine, odlukom Nacionalnog vijeća za znanost, časopis je uvršten u najvišu skupinu (A1) u popisu kategoriziranih domaćih časopisa iz područja humanističkih znanosti. Cjeloviti članci svih brojeva dostupni su u elektroničkom obliku na Portalu znanstvenih časopisa Republike Hrvatske (Hrčak).

Sažete informacije o svim dosadašnjim izdanjima Podružnice nalaze se u tiskanom *Katalogu izdanja Podružnice za povijest Slavonije, Srijema i Baranje Hrvatskoga instituta za povijest 1996-2015.*, koji je također dostupan i u elektroničkoj PDF verziji na internetskoj adresi Podružnice (<http://hipsb.hr/katalog-izdanja-1996-2015/>).

Internetski prodajni katalog izdanja, koji se redovito ažurira, dostupan je na adresi <http://hipsb.hr/katalog-web-shop/>.

4. Popularizacija znanosti, edukacijske i ostale djelatnosti. U organizaciji Podružnice i sudjelovanjem njezinih radnika održavaju se, od njezinih početaka, promocije izdanja, javna predavanja, okrugli stolovi, tribine i sl. Većina znanstvenika iz Podružnice sudjelovala je i sudjeluje u izvođenju sveučilišne nastave povijesti, odnosno surađuje s visokoškolskim ustanovama u ulozi mentora ili članova povjerenstava za ocjenu magistarskih i

doktorskih radova. Osim toga, Podružnica djeluje i kao znanstveno opremljen, kolegijalan i poticajan ambijent za mlade znanstvenike (znanstvene novake), koji se u njoj, kao njezini zaposlenici, specijaliziraju u povijesnom istraživanju i pripremaju doktorske disertacije. Dosad je u Podružnici osam znanstvenih novaka izradilo i obranilo doktorske disertacije.

Podružnica je 2013. utemeljila svoju „Nagradu za najbolji rad mladih povjesničara iz povijesti Slavonije, Srijema i Baranje“, koja se dodjeljuje povjesničarima mlađim od 26 (odnosno, počevši od ove godine, od 28) godina. Nagrada se ove jeseni dodjeljuje četvrti put, a polučila je razmjerno dobar odjek u stručnim krugovima, kao i u lokalnim i regionalnim slavonskim medijima.

Ovdje valja spomenuti i znanstvenu knjižnicu Podružnice, koja posjeduje više od 10 000 svezaka stručnih knjiga i blizu 500 naslova raznih časopisa (u više tisuća brojeva ili svezaka). Knjižnica služi u prvom redu znanstvenicima Podružnice, ali je otvorena javnosti za korištenje bez naknade te je redovito koriste i drugi istraživači, doktoranti, studenti, srednjoškolci i ostali građani.

Važnije informacije o Podružnici i obavijesti o svim aktualnim događanjima koje Podružnica organizira najlakše su dostupne na internetskoj adresi <http://hipsb.hr/>.

Zaključno: vjerujemo da plodovi prvih dvadeset godina postojanja i rada Podružnice za povijest Slavonije, Srijema i Baranje u dobroj mjeri opravdavaju očekivanja što su ih od te regionalne istraživačke ustanove imali osnivači i što ih imaju svi koji trajno podupiru njezin rad. Konkretnije ocjene i prosudbe o tome moraju se donijeti izvan Podružnice, a najpravedniji sudac našeg, kao i svakog, rada bit će vrijeme. Pritom se uzdamo u provjerenu istinu da je vrijeme najbolji saveznik temeljitosti i solidnosti u svakom poslu. Povijesna je znanost jako široko polje i na njemu istraživače još čeka mnoštvo raznovrsnih zadataka – u Slavoniji, Baranji i Srijemu, osobito u nekim segmentima, vjerojatno i više nego u drugim dijelovima Hrvatske. Tadija Smičiklas i Matija Mesić, Vjekoslav Klaić i Ferdo Šišić, Josip Bösendorfer i Josip Matasović, Stjepan Pavičić i Emanuel Hoško, Danica Pinterović i Ive Mažuran, Nenad Močanin i Igor Karaman, kao i mnogo drugih ne puno manje zaslužnih povjesničara, dali su na tom polju već mnogo vrijednih plodova, ali mogućnosti istraživanja i potrebe za njima daleko su od toga da budu iscrpljene. Što više znamo, to bolje uviđamo koliko toga još ne znamo. Plodovi dosadašnjeg rada slavonskobrodске Podružnice ugrađeni su u tu dinamiku znanosti, u napredak historiografije. Sa svoje strane možemo još jedino obećati da će u budućnosti, koliko bude do nas, ti plodovi biti još obilniji i još kvalitetniji. Nadamo se da ta budućnost nije upitna.

Stanko Andrić